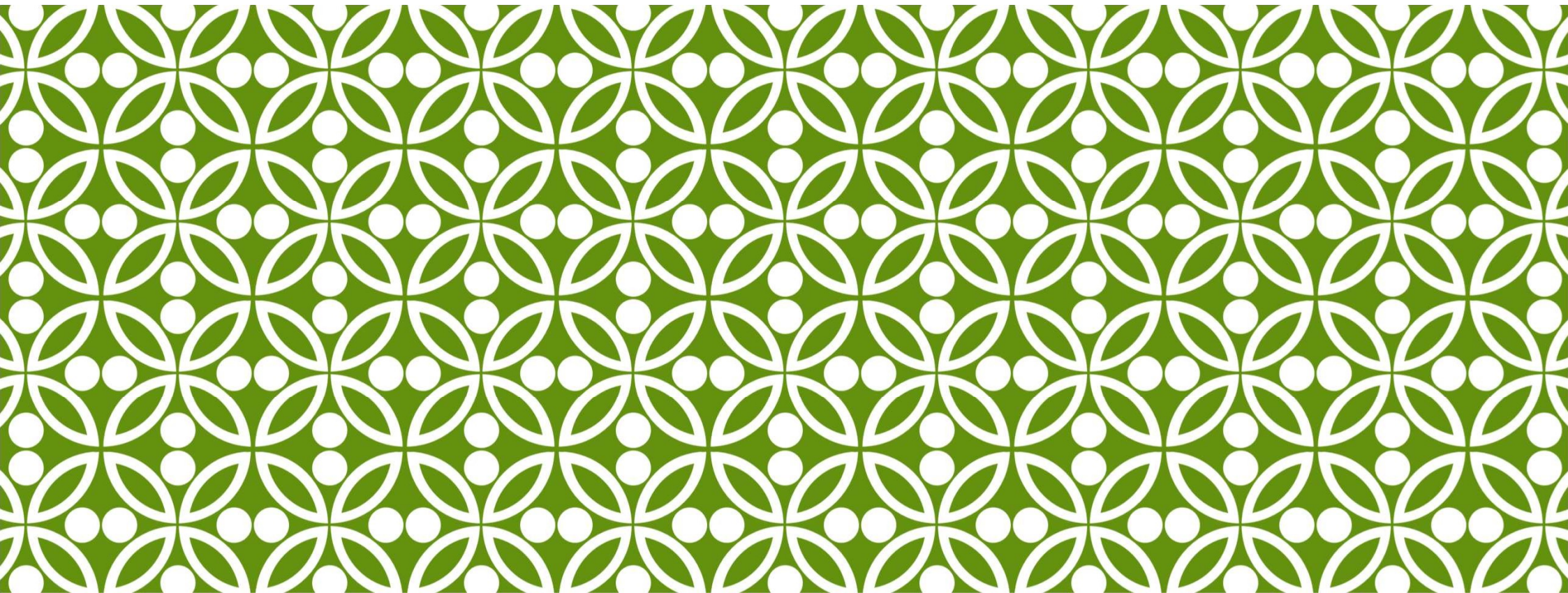
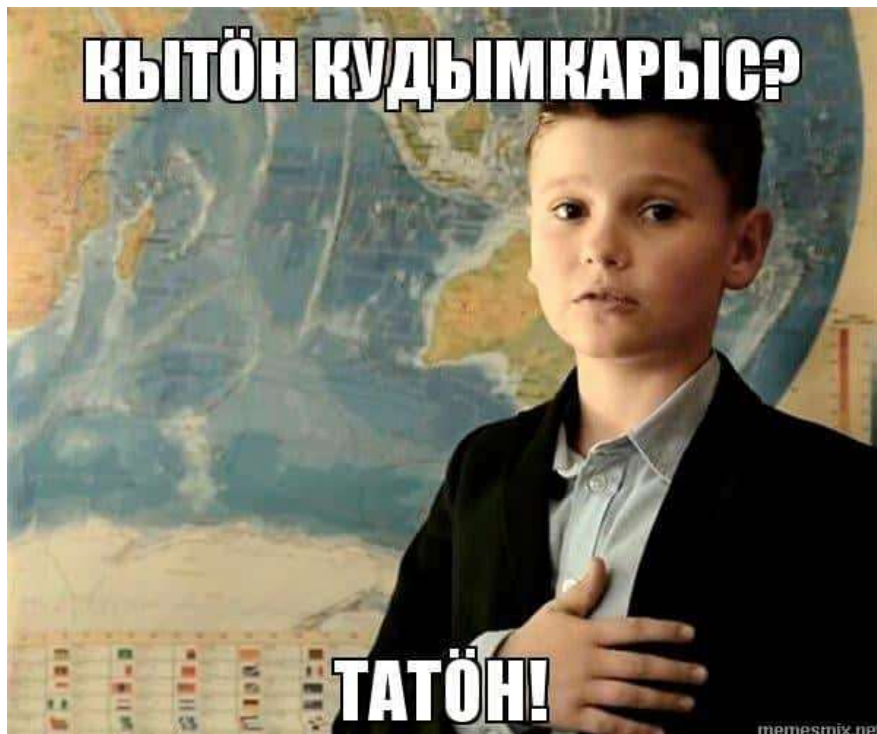

**HOL VAN (A) KUDIMKAR?
AZ E/3 SZEMÉLYŰ BIRTOKOS SZEMÉLYRAG FUNKCIÓI
A KOMI-PERMJÁK NYELVBEN**

F. Gulyás Nikolett (ELTE)
Őssznyelvész Konferencia
2020. 12. 22.

BEVEZETÉS

(1) Kytön Kudymkar-ys?
hol Kudimkar-3SG
'Hol van Kudimkar?'

- Mi a funkciója a birtokos személyragnak (Px) ilyen esetek?
- A permjákban ezt a kérdést eddig marginálisan vizsgáltak (vö. Rédei 1978, Fraurud 2001)

A KOMI-PERMJÁK NYELV

- uráli > finnugor > permi
- Oroszország, Permi terület
- kb. 94.000 fő, kb. 61.000 beszélő (PEREPIS 2010)
- nyelvjárás (Rédei 1978, Bartens 2000) vs. nyelv (Batalova 1975, Ponomareva 2010)
- legközelebbi rokon nyelvek: udmurt és komi-zürjén

FORRÁSOK

- anyanyelvi adatközlők
- szövegvizsgálat
 - Korp_Permyak (kb. 410.000 token)
 - 50 példamondat
 - Ponomareva (2010) alapján

ADNOMINÁLIS BIRTOKLÁS

- birtokos (Gen) és birtok (O/Px)

(2) Nasta-lön kerku-(ys)
 Nasztya-GEN ház-3SG
 'Nasztya háza' (V. E.)

(3) sylön kerku-(ys)
 ő-GEN ház-3SG
 'az ő háza' (V. E.)

- Px nélküli és Px-es esetek:
- pl. kerku-yn és kerku-as 'házban' és 'házában'

ADNOMINÁLIS BIRTOKLÁS

- a Px nem elhagyható:
 - elidegeníthetetlen birtoklás
 - testrésznevek (egy része)

(4) Nasta-lön / nyvka-lön / sylön ki-ys vyna.
 Nasztya-GEN / lány-GEN / ő.GEN kéz-3SG erős
 ‘Nasztya/a lány/az ő keze erős.’ (V. E.)

- absztrakt főnevek

(5) Kyčöm sylön nim-ys?
 hogyan ő.GEN név-3SG
 ‘Mi az ő neve?’ (L. P.)

DIFFERENCIÁLT BIRTOKOSJELÖLÉS

- a tárgyi szerepű birtokos NP-ben a birtokos ablatív, a birtok Px-es esetraggal szerepel

(6) Nasta-lön jurši(-ys) basök.

Nasztya-GEN haj(-3SG) szép

‘Nasztya haja szép.’ (L. P.)

(7) Ašyn me kyj-a Nasta-liš jurši-sö.

holnap én fon-FUT.1SG Nasztja-ABL haj-ACC.3SG

‘Holnap befonom Nasztja haját.’ (L. P.)

BIRTOKLÁSMONDAT ÉS NOMINÁLIS MONDATOK

(8) Nasta-lön em nébög(-ys).

Nasztya-GEN van.PRS.3SG könyv(-3SG)

'Nasztjának van (egy) könyve.' (V. E.)

(9) Eta nébög-ys/*nébög Nasta-lön.

ez könyv-3SG/könyv Nasztya-GEN

'Ez a könyv a Nasztjáé.' (L. P.)

BIRTOKOS SZEMÉLYRAGOK NEM BIRTOKOS FUNKCIÓBAN

korábbi megfigyelések bizonyos finnugor nyelvekről (udmurt, izsma komi, komi-zürjén, mezei mari, é-hanti):

- a határozottságot jelöli (Rédei 1978)
- determinánsi funkciójú, különféle altípusokkal (Bartens 2000, Simonenko 2014)
- egy determináns > határozott névelő grammatikalizációs folyamat egy adott állomásaként értelmezhető (Fraurud 2001)
- a) identifikáló vagy b) asszociatív viszony egy másik elemmel, vagy c) emfatikus funkció (Nikolaeva 2003)
- az udmurtban bizonyos esetekben végartikulus (Georgieva 2020)

BIRTOKOS SZEMÉLYRAGOK NEM BIRTOKOS FUNKCIÓBAN A KOMI-PERMJÁKBAN

- a források alapján azonosítható funkciók
 - határozottság jelölője > végartikulus?
 - már ismert információt fejez ki > a topikfolytonosság / másodlagos topik jelölője
 - egyéb?

PÉLDÁK – HATÁROZOTTSÁG/SPECIFIKUSSÁG

(10) Eta nébög-ys öd'd'ön int'eresnöj.
ez könyv-3SG nagyon érdekes
'Ez a könyv nagyon érdekes.' (L. P.)

- a mutató névmás önmagában [+határozott]
- itt a Px kvázi végartikulusként funkcionál
- tipológiai megközelítés (Dryer 2013): az ilyen morfémák i) főnevekhez járulnak és ii) határozottságot vagy specifikusságot fejeznek ki.
- itt: specifikus olvasat (egy halmaz adott elemének kijelölése) > vö. Nikolaeva (2003): azonosító funkció

PÉLDÁK – HATÁROZOTTSÁG

(11) Kokašíś žožog-ys kokal-i-s kyknan kok-ös.
csípő liba-3SG csíp-PST-3SG mindkét láb-ACC

‘A csipkelődő liba megcsípte mindkét lábamat’ (Ponomareva 2010: 12)

- a Px-es alaknak [+határozott] jelentése van
- új információt vezet be, de nem fókuszált elem
- tipológiai megközelítésben értelmezhető artikulusként

PÉLDÁK – SPECIFIKUSSÁG

(12) Šondi-ys ögral-ö.
nap-3SG süt-PRS.3SG
'Süt a nap.' (Korp_Permyak)

- az olvasat határozott
- csak egy elemre vonatkozhat > specifikusságot fejez ki
- értelmezhető határozott artikulusként

PÉLDÁK – HATÁROZOTTSÁG/SPECIFIKUSSÁG

(13) Öni mymda kad-ys?
most mennyi idő-3SG

'Mennyi most az idő?' (Ponomareva 2010: 35)

- specifikus olvasat?
- értelmezhető határozott artikulusként

PÉLDÁK – SPECIFIKUSSÁG

(14) Jen-ys zer-ö.

Isten-3SG esik-PRS.3SG

'Esik az eső.' (L. P.)

- a tulajdonnevek ritkán vesznek fel artikulust (de pl. a magyar)
- de: itt metaforikus a használat
- tkp. olvasat 'az eső'

PÉLDÁK – TOPIKFOLYTONOSSÁG

(15) Kontextus:

Nagyapám és nagyanyám Osibba mennek.

I me nyköt mun-a Ošib-a-s.

és én ōk.COM megy-PRS.1SG Osib-ILL-3SG

'Én is megyek velük Osibba.' (L. P.)

- már korábban bevezetett információra utal vissza
- a topik folytonosságát jelöli

PÉLDÁK – TOPIKFOLYTONOSSÁG/HATÁROZOTTSÁG

Kontextus: egy özvegy szerzett egy bikát

(16) Döva-ys i šu-ö:
 özvegy-3SG és mond-PRS.3SG

'És az özvegyasszony az mondja:' (Ponomareva 2010: 119)

- egyaránt lehetséges az artikulusként vagy a topikfolytonosság jelölőjeként való értelmezés

EGYEBEK

(1) Kytön Kudymkar-ys?

hol Kudimkar-3SG

'Hol van Kudimkar?'

- nincs szövegelőzmény > nem jelölhet topikfolytonosságot
- névelőként való értelmezés?
- de a tulajdonnevek önmagukban határozottak

EGYEBEK

(17) Nasta-ys l'ut.
Nasztya-3SG szorgalmas
'Nasztya szorgalmas.' (L. P.)

- az adatok alapján a nem birtokosi funkciójú Px-ek döntő többsége korábban nem említett tulajdonnévhez járul, ez lehet földrajzi név (1) és személynév (17) is
- egyéb értelmezési lehetőség?

ÖSSZEGZÉS

- a komi-permják adnominális birtokos szerkezetben a Px megjelenése kifejezetten ritka
- ezzel szemben a nem birtokosi használat általános
- ilyen esetekben két fő funkció figyelhető meg
 - kvázi határozott artikulusi, azon belül
 - határozottságot jelöl
 - specifikusságot jelöl
- a korábban már bevezetett információra való visszautalás

HIVATKOZÁSOK

Bartens, R. 2000. *Permilaisten kielten rakenne ja kehitys*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 238. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Batalova, R. M. 1975. *Komi-permjatskaja dialektologija*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka.

Dryer, Matthew S. 2013. Definite Articles. In: Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin (eds.): *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. (<http://wals.info/chapter/37>, Accessed on 2014-10-20.)

Fraurud, Kari 2001. Possessive with extensive use: A source of definite articles? In Irène Baron – Michael Herslund – Finn Sørensen (eds.): *Dimensions of possession*. Amsterdam: John Benjamins. 243–267.

Georgieva, Ekaterina 2020. Névszói ellipsis az udmurtban. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* XXXII. 365–380.

Korp_Permyak = Lars Borin, Markus Forsberg and Johan Roxendal. 2012. *Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken*. Komi-Permyak text corpus. (http://gtweb.uit.no/u_korp/?mode=koi, megtekintve: 2015. 11. 3.)

Nikolaeva, Irina 2003. Possessive affixes in the pragmatic structuring of the utterance: Evidence from Uralic. In: Pirkko Suihkonen – Bernard Comrie (szerk.): *International Symposium on Deictic Systems and Quantification in Languages Spoken in Europe and North and Central Asia: Collection of papers*. Izhevsk: Udmurt State University, and Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. 130–145.

Simonenko, Alexandra 2014. *Proceedings of the Forty-Third Annual Meeting of the North East Linguistic Society* (NELS 43) 2. 127–140.

PEREPIS 2010 = Perepis 2010. *Vserossijskoj perepis'i nas'el'en'ija 2010 goda*. [All-Russia census 2010.] (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/perepis_itogi1612.htm)

Ponomareva, Larisa 2010. *Komi-permják nyelvkönyv*. (Kézirat).

Rédei, Károly 1978. *Chrestomathia Syrjaenica*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Köszönöm a figyelmet!

Az előadás az NKFI K 125282 és az ÚNKP-20-4-II-ELTE-1152 sz. projekt keretében jött létre.